

ਯੂਨਿਟ—II

III. ਆਮ ਲੋਕਾਂ ਵਿੱਚ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲ ਸਾਖਰਤਾ ਫੈਲਾਉਣ ਲਈ ਕੁੱਲ ਸਾਖਰਤਾ ਮੁਹਿੰਮ ਦੁਆਰਾ ਅਪਨਾਈ ਗਈ ਵਾਤਾਵਰਣ ਨਿਰਮਾਣ ਦੀਆਂ ਰਣਨੀਤੀਆਂ ਦਾ ਵਰਣਨ ਕਰੋ। 14

IV. ਫੀਲਡ ਆਊਟਰੀਚ ਪ੍ਰੋਗਰਾਮਾਂ ਦੇ ਆਯੋਜਨ ਵਿੱਚ ਯੂਨੀਵਰਸਿਟੀਆਂ ਵਿੱਚ ਸਥਾਪਤ ਖਾਲੀਆਂ, ਨਿਰੰਤਰ ਅਤੇ ਵਿਸਤਾਰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਵਿਭਾਗਾਂ ਦੀ ਕੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 14

ਯੂਨਿਟ—III

V. ਇੱਕ ਖਾਲੀ ਸਿੱਖਣ ਵਾਲੇ ਦੇ ਮਨੋਵਿਗਿਆਨ ਦੀ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। ਖਾਲੀ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਵਿਆਪਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 14

VI. ਖਾਲੀ ਸਿੱਖਿਆਰਥੀਆਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਾਉਣ ਲਈ ਕਿਸ ਕਿਸਮ ਦੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇਣ ਦੇ ਤਰੀਕਿਆਂ ਨੂੰ ਅਪਣਾਉਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ ? ਇਹਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਕਿਸੇ ਵੀ ਵਿਧੀ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 14

ਯੂਨਿਟ—IV

VII. ਸੰਪਰਦਾਇਕ ਦੇ ਵਿਕਾਸ ਪ੍ਰਤੀ ਨਿਰੰਤਰ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਯੋਗਦਾਨ ਦਾ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਰੂਪ ਨਾਲ ਮੁਲਾਂਕਣ ਕਰੋ। 14

VIII. ਕੁੱਲ ਅਤੇ ਦੂਰੀ ਸਿੱਖਣ ਦੇ ਢੰਗ ਰਾਹੀਂ ਵਿਭਿੰਨ ਟੀਚੇ ਸਮੂਹਾਂ ਨੂੰ ਸਿੱਖਿਆ ਪ੍ਰਦਾਨ ਕਰਨ ਦੀ ਮਹੱਤਤਾ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 14

ਯੂਨਿਟ—V

IX. ਹੇਠ ਲਿਖਿਆਂ 'ਤੇ ਲਘੂ ਨੋਟ ਲਿਖੋ :

(ੳ) ਸੰਪਰਦਾਇਕ ਕਾਲਜਾਂ ਦੀ ਅਵਧਾਰਣਾ।

(ਅ) ਏਨਡਰਗ੍ਰੇਡੀ (andragogy) ਦੀ ਅਵਧਾਰਣਾ।

(ੲ) ਖਾਲੀ ਅਤੇ ਨਿਰੰਤਰ ਸਿੱਖਿਆ ਵਿੱਚ ਖੇਤਰਾਂ ਦੀ ਖੋਜ।

(ੳ) ਵੈੱਬ ਅਧਾਰਤ ਸਿਖਲਾਈ ਦੀ ਅਵਧਾਰਣਾ। 4×3.5=14

8361/PP-048(T)

4

1000

(i) Printed Pages: 4

(ii) Questions : 9

Roll No. ....

Sub. Code :

8	3	6	1
---	---	---	---

Exam. Code :

1	1	2	6
---	---	---	---

M.Ed. (Gen) 4th Semester
(2040)

LIFELONG LEARNING-IV (In all Mediums)

Paper—V, VI & VII—E09-L11-L-IV

~~Time Allowed: Three Hours~~ [Maximum Marks : 70]

Note: Attempt 50% of Total Questions of Question Paper. Time : 3 Hours
All will carry equal marks. Fraction will be lower than 1/2.

UNIT-I

I. Explain the sociological basis of lifelong education. Discuss the need of lifelong education in today's world. 14

II. Discuss the concept and scope of lifelong education. 14

UNIT-II

III. Describe the environment building strategies adopted by Total Literacy Campaigns to spread functional literacy among masses. 14

IV. Discuss the role of departments of adult, continuing education and extension established in the universities in organising field outreach programmes. 14

UNIT-III

V. Discuss the psychology of an adult learner. Explain broad principles of adult learning. 14

VI. What kind of teaching methods should be adopted for teaching adult learners ? Discuss any one of these methods in detail. 14

8361/PP-048(T)

1

[Turn over

UNIT-IV

VII. Critically evaluate the contribution of continuing education towards community development. 14

VIII. Discuss the importance of providing education to diverse target groups through open and distance learning mode. 14

UNIT-V

IX. Write short notes on the following :

(a) Concept of community colleges.

(b) Concept of andragogy.

(c) Research areas in adult and continuing education.

(d) Concept of web based learning. 4×3.5=14

(द्वि-वी साक्षर)

नोट :- सभी में से पांच प्रश्न करें। यूनिट I से IV में से प्रत्येक से कम से कम एक प्रश्न का उत्तर करें। यूनिट-V में प्रश्न सत्या IX अनिवार्य है।

यूनिट-I

I. आजीवन शिक्षा का समाजशास्त्रीय आधार स्पष्ट कीजिये। आज की दुनिया में आजीवन शिक्षा की आवश्यकता पर चर्चा करें। 14

II. आजीवन शिक्षा की अवधारणा और कार्यक्षेत्र पर चर्चा करें। 14

यूनिट-II

III. आम लोगों के बीच कार्यक्षमता साक्षरता फैलाने के लिए कुल साक्षरता अभियानों द्वारा अपनाई गई पर्यावरण निर्माण रणनीतियों का वर्णन करें। 14

IV. फ्लैड आउटरीच कार्यक्रमों के आयोजन में विषयविद्यार्थियों में स्थापित व्यक्त, सतत और विस्तार शिक्षा के विभागों की भूमिका पर चर्चा करें। 14

यूनिट-III

V. एक व्यक्त शिक्षार्थी के मनोविज्ञान पर चर्चा करें। व्यक्त शिक्षण के व्यापक सिद्धांतों की व्याख्या करें। 14

VI. व्यक्त शिक्षार्थियों को पढ़ाने के लिए किस प्रकार की शिक्षण विधियाँ अपनाई जानी चाहिए ? इन विधियों में से किसी एक पर विस्तार से चर्चा करें। 14

यूनिट-IV

VII. सामुदायिक विकास के प्रति सतत शिक्षा के योगदान का आलोचनत्मक रूप से मूल्यांकन करें। 14

VIII. अपन और डिस्टेंस लर्निंग मोड के माध्यम से विविध तथ्य समूहों को शिक्षा प्रदान करने के महत्त्व पर चर्चा करें। 14

यूनिट-V

IX. निम्नलिखित पर लघु नोट लिखें :

(क) सामुदायिक कलियों की अवधारणा।

(ख) एण्डरागजी (Andragogy) की अवधारणा।

(ग) व्यक्त और सतत शिक्षा में अनुसंधान क्षेत्र।

(घ) वेब आधारित लर्निंग की अवधारणा। 4×3.5=14

(पंजाबी अनुवाद)

नोट :- सारिकाँ विसेँ पँस पुरन करेँ। यूनिट I ਤੇ IV ਹਰੇਕ ਵਿਚੋਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇਕ ਪੁਸ਼ਨ ਦੀ ਚੋਣ ਕਰੋਂ। ਯੂਨਿਟ-V ਵਿੱਚ ਪੁਸ਼ਨ ਨੰਬਰ IX ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ।

यूनिट-1

I. ਉਮਰ ਤਰ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸਮਾਜਿਕ ਅਧਾਰ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋਂ। ਅੱਜ ਦੀ ਦੁਨੀਆਂ ਵਿੱਚ ਉਮਰ ਤਰ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਬਾਰੇ ਚਲਦਾ ਕਰੋਂ। 14

II. ਉਮਰ ਤਰ ਦੀ ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਸੰਕਲਪ ਅਤੇ ਕਾਰਜ-ਖੇਤਰ ਉੱਤੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋਂ। 14